

YTTRANDE

2013-02-25

Energimyndigheten
Box 310
631 04 Eskilstuna

Dnr 2010-5138

Yttrande över förslag till nya riksintresseområden för vindbruk

Kungsörn Sverige (KÖS) har tagit del av rubricerat ärende. KÖS yttrande behandlar allmänna synpunkter och några fågelarter men fokuserar på kungsörn som ingår i regeringens rovdjurspolitik.

KÖS anser att Energimyndighetens arbete med att peka ut nya riksintresseområden för vindbruk är som att slänga in jästen efter degen. Energimyndigheten gör detta i en situation när de flesta kommunerna i Sverige redan har plockat fram egna vindkraftsplaner där dessutom motstående intressen har bedömts. Vi anser att Energimyndighetens förslag är kontraproduktivt för vindkraftsutbyggnaden och miljömålen. Vi är också starkt kritiska till myndighetens subjektiva skygglappar i urvalsprocessen. Vi ifrågasätter rimligheten i att Energimyndigheten föreslår vindkraftsbolag att bryta mot svensk lagstiftning och våra unionsrättsliga förpliktelser.

Vi föreslår att:

- Nuvarande förslag till nya riksintresseområden för vindbruk helt dras tillbaka.

KÖS gör bedömningen att Energimyndigheten hela tiden ligger steget efter. Energimyndigheten presenterade 2008 riksintressen baserade på vinddata på 71 metershöjd. Samtidigt påbörjades processer i Sveriges kommuner där de med bidragspengar från Boverket utarbetade vindbruksplaner som i de flesta fall baserade sig på de vinddata som fanns på 103 meters höjd eftersom branschen då redan jobbade med navhöjder på ca 100 meter. Det innebar också att urvalet av områden i kommunerna blev areellt större. Nu presenterar Energimyndigheten nya riksintressen där områdena valts ut utifrån vinddata på 100 meters höjd när en stor del av branschen jobbar med navhöjder på 140-150 meter. Dessutom har inte Energimyndigheten plockat bort de områden som kommunerna i den förra remissen på 71 meter bedömde helt omöjliga att bygga på utifrån att det fanns för stora motsättningar mot andra intressen.

KÖS anser att ifall Energimyndighetens skall peka ut riksintresseområden så måste det hänga med i utvecklingen och ta in fakta från alla de vindbruksplanerna som kommunerna gjort i Sverige. Där har motstående intressen bedömts där bl.a. ideell

Kungsörn Sverige

Adress:
c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÄLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9

naturvård i många kommuner varit med och gett synpunkter på lämpliga och olämpliga områden ur fågelsynpunkt bl.a. utifrån örnforekomst.

Vidare måste Energimyndigheten, ifall en omarbetning av kriterierna skall göras, initiera en utredning som syftar till att belysa behovet av och möjligheterna till att ha utpekade riksintresseområden för vindbruk, mot bakgrund av till exempel de invändningar som här framförs och som kommer från naturvårdshåll. Det är rimligt att det här även görs analyser av till exempel platsval utifrån tekniska förutsättningar mot bakgrund av att tekniken ändras och krav på vindförutsättningar ändras.

Där föreslår vi följande åtgärder

- Nya kriterier för urvalet av riksintresseområden för vindbruk antas. Områdenas naturvärden vägs in.
- Energimyndigheten samarbetar med berörda myndigheter, kommuner och organisationer under processen att ta fram riksintresseområden med de nya kriterierna.

Generellt

Enligt Energimyndighetens remissunderlag framgår att syftet med förslaget är att uppnå riksdagens planeringsram till 2020 för vindkraft samt att myndigheter aktivt bidrar till förbättrade förutsättningar för långsiktigt hållbar elproduktion. Det finns dock inget stöd i miljöbalken för att utpekandet av riksintresseområden för vindbruk ska göras utifrån specifika vindförutsättningar. Att bolag har olika krav eller önskemål för sin verksamhet innebär inte att Energimyndigheten enbart ska utgå från dessa vid utredningar om var vindkraftverk kan placeras. Kriterierna för utpekande av riksintresseområden borde omfatta även andra miljömål och stämmas av mot lagstiftning och olika åtaganden och direktiv Sverige åtagit sig att följa. Annars blir arbetet kontraproduktivt och riskerar att försvåra myndigheters arbete och förvilla vindkraftsindustrin under planeringsprocessen.

Att inte ha urvalskriterier som är förankrade i verkligheten och baserade på vetenskapliga resonemang och praxis inom myndigheter och domstolar skapar onödiga diskussioner och merarbete. Det innebär även att man skapar konflikter mellan olika miljökvalitetsmål vilket i stället borde undvikas eller minimeras. Till exempel innebär nuvarande remissunderlag att miljömålet *Begränsad klimatpåverkan* och *Ett rikt växt- och djurliv* är i konflikt med varandra. Detta hade kunnat undvikas om urvalskriterierna som ett minimum hade baserats på vad som är möjligt att genomföra utifrån lagstiftningen. Det kan inte vara en nackdel att det så långt som möjligt presenteras ett underlag som faktiskt kan användas praktiskt under processen vid lokalisering av vindkraft. Vi vill här även betona att miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* är preciserat med att målet ska uppnås på ett sådant sätt och i sådan takt att biologiska mångfalden bevaras liksom att andra miljömål inte äventyras.

Många av de nu utpekade områdena har unika naturvärden, och ett betydande antal har även formell skyddsstatus både inom Sverige och EU. Sådana områden har Sverige förbundet sig i både nationella och internationella åtaganden att skydda. Urvalskriterierna tar inte hänsyn till detta eller våra unionsrättsliga förpliktelser. Utöver

Kungsörn Sverige

Adress:
c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÅLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9

konkreta områdesskydd och specifika artskydd har vi ansvar att bevara biologisk mångfald och ekologiska funktioner, vilket innebär att det måste tas hänsyn även utanför formellt skyddade områden och att varje enskilt projekt i en vindkraftsambition vägs samman för en helhetsbedömning. Hoten mot biologisk mångfald är många och stora, där varje ytterligare faktor som innebär påverkan måste begränsas. Klimatförändring genom antropogen påverkan kan inte tas till intäkt för att acceptera felplicerad vindkraft som leder till förluster av biologisk mångfald. I detta sammanhang är det väsentligt att betona att det största hotet en sådan klimatförändring skulle medföra är förluster av habitat – vilket alltså innebär att vindkraftsetablering inom värdefulla naturmiljöer är både ogenomtänkt och kontraproduktivt. Det finns sannolikt tillräckligt med områden för vindkraft där konflikter mellan vindbruk och naturvård är obefintliga eller mycket låga. En sådan utvärdering saknas helt.

Enligt Energimyndighetens förslag utgör Gotland, Öland och delar av Norrland områden som i stort uppfyller de uppsatta kriterierna för utpekande. Vi har inte haft möjlighet att kontrollera de beräkningsunderlag som finns, men det ter sig inte troligt att det enbart är utifrån de redovisade kriterierna som utpekandet baseras. Poängen med planeringsramen är att signalera om hur mycket vindkraft som skulle kunna vara möjlig inom kommunerna och den planeringen sker därefter genom att lämpliga områden för vindkraft identifieras och fastläggs i de kommunala översiktsplanerna. För Gotland som exempel var redan tidigare utpekade riksintresseområden väl tilltaget och var i flera delar i strid med naturvårdsintresset och innehöll mycket av den problematik som framförs i detta yttrande över de nya förslaget. I den gotländska översiktsplanen framgår att det sannolikt inte är möjligt att etablera vindkraft inom alla tidigare utpekade områden, en bedömning som gjordes av kommunen trots att naturvärden inte inkluderades i analysen. Det har därefter skett prövning i miljödomstolar där vindkraft inom sådana områden visats inte vara förenliga med miljölagstiftningen och därför avslagits. Mot bakgrund av detta förhållande är det högst anmärkningsvärt att ett nytt förslag till riksintresseområden inte har vägt in sådan kunskap och anpassats efter de verkliga förhållandena – utan tvärtom har riksintresseområdena utökats avsevärt. Energimyndighetens förslag kan i detta perspektiv förleda att det går att etablera långt mer vindkraft på Gotland än vad som är möjligt.

Energimyndighetens förslag utgår från en beräkning (behovsanalys) av ungefärlig yta som behöver tas i anspråk för att uppfylla utbyggnad enligt planeringsramen. Denna yta har sedan utökats tre gånger för att rymma eventuella bortfall samt inrymma en "framtidsubblick". Vi har svårt att förstå hur detta underlag skulle kunna fungera som en "framtidsubblick" eftersom urvalskriterierna för områdena har så stora brister.

Syftet med att peka ut riksintresseområden för vindbruk måste vara tydligt angivet. Olika riksintressen pekas idag ut på olika grunder och kan därför inte jämföras på samma sätt. Riksintresse för mineralutvinning pekas ut av Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU) efter att ett bolag intresserat sig för området mineraler och gett SGU i uppdrag att peka ut det. Det innebär att riksintresseområdena är mindre än befintliga mineralfyndigheter. Ett riksintresse för naturvård pekas istället ut baserat på de kända naturvärden som finns framtaget objektivt, utan hänsyn till markägarförhållanden. För vindbruk har urvalskriterierna istället varit ytterligare ett annat. Hänsyn har inte enbart tagits till vindförutsättningarna och kan därför inte antas vara utpekade rent objektivt gällande enbart vindförutsättningar. Vid utpekandet

Kungsörn Sverige

Adress:

c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÄLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9

har det inte heller tagits hänsyn till de förpliktelser som vi har inom Sverige och EU gällande naturvärden. Istället tycks det finnas inslag av politiskt ställningstagande bakom urvalskriterierna och valet av utpekade områden. Om syftet är att underlätta för samhällsplaneringen bör naturvärden vägas in på samma sätt som man har vägt in till exempel bebyggelse. Alternativt så utgår utpekandet enbart från vindförhållanden utan några andra kriterier. Att som i nuvarande läge ha en svårbegriplig urvalsprocess med skakiga kriterier gynnar inte någon.

Det är även märkligt att det inte tagits hänsyn till domstolsutslag där vindkraft prövats mot naturvärden och där utbyggnad hindrats. Energimyndigheten motiverar att naturvärden och artskydd exkluderats vid urvalet då sådan avvägning mellan intressen (och lagstiftning) får göras i varje enskilt fall. Det är möjligt att myndigheter med sektorsansvar har sådan instruktion för sitt arbetssätt – men det är likväl i detta sammanhang att beklaga och det innebär rent konkret att Energimyndigheten pekar ut ett område som riksintresse för vindbruk där man inte enligt svensk och europeisk lagstiftning får uppföra vindkraftverk. Områden som omfattar ärenden som har prövats i domstol är trots detta utpekade av Energimyndigheten. Det orimliga i detta är påfallande. Så även det kontraproduktiva. Det går också emot det syfte Energimyndigheten haft för framtagandet av detta kartunderlag. Om resultatet blir som i detta fall alltför missvisande och problematiskt borde Energimyndigheten ha tagit upp detta för en bredare diskussion. I nuläget är det möjligt att en bättre strategi hade varit att avstå från utpekande av riksintresseområden för vindbruk och istället, för att låna Energimyndighetens språkbruk, överlåta vindkraftsetablering till att avgöras från fall till fall, utan ett förvillande och ogenomtänkt kartunderlag. Den presenterade kartan är Energimyndighetens analys av möjligheterna att bygga vindkraft utifrån några givna kriterier. Denna skulle kunna ligga till grund för en ordentlig genomgång av andra parter med målsättningen att presentera ett slutligt kartunderlag med minsta möjliga konflikter. Detta hade sannolikt underlättat det mål som Energimyndigheten själv uppger som grund för detta utpekande, men det hade underlättat även för andra myndigheter och för de vindkraftsbolag som avser att projektera områden. I detta avseende har Energimyndigheten misslyckats i sin ambition.

Energimyndigheten uppger att den inte bedömer att utpekande av områden kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Vi har viss förståelse för en sådan bedömning, men vi delar inte uppfattningen att det förhåller sig på detta sätt och vi menar att Energimyndighetens motivering är svag. Visserligen är Energimyndighetens utpekade områden, om de fastställs, inte bindande eller avgörande vid tillståndsprocesser. Men vid bedömning av miljöpåverkan ska sekundära effekter även ingå, i detta fall kan det således finnas flera földeffekter av utpekandet som visar sig få miljöpåverkan att det borde ha gjorts en miljöbedömning vid framtagandet av riksintresseområden. Ett olämpligt område som ändå utpekats kan således utsättas för skadliga effekter liksom onödiga, om utpekandet leder till olika typer av tryck på området. Vi väljer att inte utveckla denna del närmare här, men kan konstatera att vår synpunkt kring att ha bättre underlag i urvalskriterierna även omfattar denna aspekt.

Natura 2000

Energimyndigheten anser att det inte går att generellt undanta Natura 2000-områden på förhand och hänvisar till Naturvårdsverkets rapport *Möjligheter till vindkraftsetablering i Natura 2000-områden*. Enligt lagstiftningen ska en

Kungsörn Sverige

Adress:

c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÅLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9

tillståndsprovning ske i varje enskilt fall, därför har Natura-2000 inte undantagits i förslaget.

Naturvårdsverkets rapport beskriver att vid vindkraftsetableringar i Natura 2000-områden är risken för betydande skada eller försämring stor och genom fysisk planering kan målkonflikter förebyggas och etableringen av vindkraft styras till lämpliga områden. Vi menar att valet att inte undanta Natura 2000 tillsammans med denna korta förklaring till detta val kan missleda mottagaren om de faktiska möjligheterna, vilket är olyckligt och onödigt. Resultatet från Naturvårdverket utredning om möjligheterna för etablering av vindkraft inom Natura 2000, visar knappast på att det är goda förutsättningar för sådan etablering. Men utifrån Energimyndighetens remiss framgår inte detta ens i förklaringen och det motsägs till och med genom att inte exkludera dessa områden i utpekandet av riksintresseområden.

I enlighet med miljöbalkens krav måste verksamhetsutövare ta fram miljökonsekvensbeskrivningar (MKB) för varje enskilt vindkraftsprojekt. Men det sker ingen samlad analys av de samlade effekterna på biologisk mångfald från flera vindkraftsprojekt, inte ens de som är närliggande. Varje tillståndsansökan prövas var för sig av myndigheter och domstolar. Det innebär risker för att ett värdefullt naturområde (bl.a. Natura 2000-områden) påverkas negativt av kumulativa effekter som inte inkluderats i prövningen. Sådana effekter kan vara mycket omfattande men ta tid att upptäcka och utreda. Här har alltså andra myndigheter, såsom Energimyndigheten, ansvar att frågan beaktas vid exempelvis lägen som utpekande av riksintresseområden för vindbruk. I detta ansvar ligger även sådan hänsyn men som inte är kopplad till skyddade områden (t.ex. artskydd, biologisk mångfald mm). Utöver den direkta påverkan medför vindkraft även påverkan genom att nya vägar anläggs som t.ex. påverkar den naturliga hydrologin negativt även inom större områden, men nya vägnät kan även leda till avverkning av värdefulla skogar liksom nya stentäkter för materialet till dessa vägnät. Även olika former av störning från vindkraftverken men även av driften och service kan uppstå. Det finns alltså en rad problem att ta hänsyn till, även utifrån ett helhetsperspektiv med hänsyn till kumulativa effekter.

För att det ska bli aktuellt med vindkraft inom Natura 2000 krävs mycket kunskap och ordentliga utredningar av eventuell miljöpåverkan. Ett grundkriterium är att det saknas alternativ vilket innebär att övriga områden först har tagits i anspråk.

Vår bedömning är att det i princip inte kan bli aktuellt att bebygga Natura 2000-områden med vindkraft enligt gällande lagstiftning. Det framgår även av Naturvårdsverkets rapport att detta scenario sannolikt inte kommer att bli aktuellt eller, i sådana om så blir fallet, i mycket begränsad skala. Det gör att Energimyndighetens motivering till varför Natura 2000 inte ska undantas i urvalet av områden är svag och knappast har någon betydelse för varken arealer eller mål om vindkraft. Att motivera utpekandet av dessa skyddade områden genom att vända på argumentationen och framföra att det är liten risk att det byggs där är bristfällig. Detta förhållande gäller även sådana områden som berör t.ex. arter som har högt skyddsvärde och är särskilt känsliga för vindkraft och är skyddade enligt artskyddsförordningen. Vi vidhåller att utpekandet borde ha föregåtts av en djupare analys där olika intressen och parter deltagit för att resultatet kunnat bli både rimligt och genomtänkt.

Kungsörn Sverige

Adress:

c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÄLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9

Riksintressen och kommunala planer

Vi har identifierat att utpekandet av riksintresseområden har en helt motstående utgångspunkt från arbetet med de kommunala planerna. Till skillnad från Energimyndighetens riksintresseutpekande på nationell nivå så har många svenska kommuner nyttjat bidrag från Boverket för att utarbeta kommunala vindkraftsplaner. I dessa kommunala vindkraftsplaner görs bedömningar utifrån en mycket bredare bas än vid utpekandet av riksintresseområden, med ambitionen att peka ut de mest lämpliga områdena för vindkraft där motstående berörda intressen har vägts in vid urvalet. Således har naturvärden, rennäring, luftfart, försvarsintressen, boendemiljöer med buller och skuggeffekter, friluftsliv, kulturmiljö etc bedömts. Kommunerna har sedan i en demokratisk process kommunicerat detta till andra myndigheter, företag, föreningar och allmänhet innan planerna fastställts. I det urvalet har alltså kommunerna pekat ut de områden där konflikten med motstående intressen bedömts vara minst. I många fall har de av Energimyndigheten utpekade riksintresseområdena valts bort medan andra områden med lika goda vindförutsättningar i stället valts.

Kungsörn Sverige tycker det är mycket märkligt att statliga myndigheter kan jobba utifrån så olika perspektiv. Boverket som med stöd till kommunerna stimulerar en demokratisk process för att utpekande de lämpligaste områden sker där avvägningar mot motstående intressen har gjorts gentemot Energimyndighetens uppdrag att peka ut riksintressen nationellt där så lite som möjligt av motstående intressen och nationell och internationella lagstiftning vägts in. KÖS finner Energimyndighetens arbete som helt obegripligt.

Kungsörn

Riksdagen har beslutat om en miniminivå på 600 årliga kungsörnshäckningar samt att kungsörnsens utbredning inte bör påverkas av människan. Under den senaste tioårsperioden har Sverige haft 167 kända lyckade häckningar per år i genomsnitt. Ungproduktionen har stadigt minskat, med ca 30 % under samma period. 9 av 10 kungsörnar som påträffats döda och där man har kunnat fastställa dödsorsaken har dött direkt eller indirekt på grund av mänskliga aktiviteter. Vi kan konstatera att riksdagens beslut angående kungsörnspopulationens miniminivå inte är uppnått och att mycket tyder på att utvecklingen går åt motsatt håll. Vi menar att det måste tas krafttag för att vända utvecklingen och att energimyndigheten inte får motverka detta. KÖS arrangerar årliga symposier med fokus på kungsörn och olika frågor som berör arten. Symposierna besöks av forskare och representanter för myndigheter, näringsliv och ideella organisationer från främst Sverige, Norge, Danmark och Finland. Ibland även från övriga länder i Europa. På symposiet 2012 utarbetades och fastställdes en resolution, enhälligt av samtliga deltagare, där det uttrycks att krafttag måste tas för att förhindra och förebygga illegal jakt och förföljelse, blyförgiftning, att örnar kolliderar med tåg och **att vindkraftutbyggnaden inte får medföra habitatförlust och skapa barriärer i landskapet för kungsörnen**. Dessa hot måste åtgärdas för att kunna uppnå en långsiktigt livskraftig population och för att kunna uppnå riksdagens beslut och fastställda miljömål.

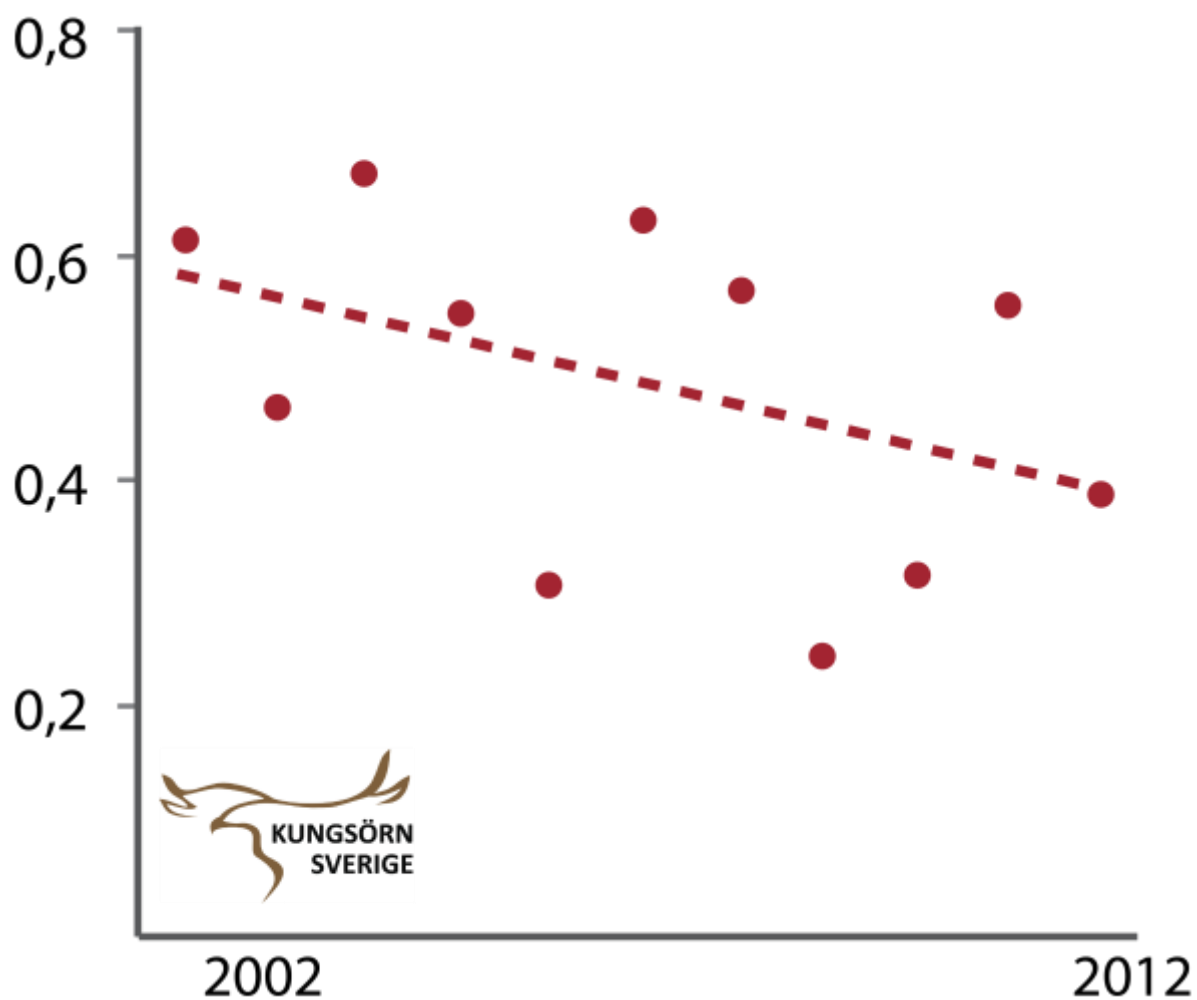
För att kunna uppnå en långsiktigt livskraftig population liksom riksdagens mål bör myndigheterna samarbeta med KÖS som samordnar inventeringar av kungsörn i Sverige. Flera myndigheter samarbetar redan med KÖS och det borde även Energimyndigheten göra, särskilt när det gäller en, för kungsörnspopulationens utveckling, så viktig fråga som förslaget om nya riksintresseområden för vindbruk.

Kungsörn Sverige

Adress:

c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÅLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9

Figur 1. Ungproduktion för kungsörn under senaste tioårsperioden.

Kungsörn Sverige

Adress:
c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÄLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9

Kungsörnens genomsnittliga ungfågelproduktion har under senaste tioårsperioden minskat från 0,59 ungar/par till 0,40 ungar/par. För att uppnå uppsatta mål och en livskraftig kungsörnspopulation är det helt nödvändigt att tillräckligt många av paren reproducerar sig. Under åren 2005 – 2010 har i genomsnitt endast 35 % av paren genomfört lyckad häckning per år. Forskningsanalyser i Skottland uppskattar att en livskraftig kungsörnspopulation bör ha en genomsnittlig produktion på minst 0,5 ungar per besatt revir. Detta är en absolut miniminivå och denna siffra är helt beroende av hur stor dödligheten hos individer efter botiden är (och hos subadulter och adulter). Extra dödlighet efter botiden innebär att ungrproduktionen måste vara högre för att kompensera detta bortfall. Målsättningen för att kunna uppnå en livskraftig population är att ungrproduktionen inte understiger denna nivå samt att dödligheten hos äldre fåglar minskar.

I åtgärdsprogrammet, som var ett regeringsuppdrag, fastställdes att för att uppnå en livskraftig population med en minsta marginal ska gränsvärdet för kungsörnspopulation i Sverige vara 1 500 par. Gränsvärdet är kopplat till nuvarande situation men om Sverige lyckas att genomföra de åtgärder som presenteras i åtgärdsprogrammet (t.ex. minska dödligheten kopplat till mänskliga aktiviteter) påverkas även gränsvärdet. Utbyggnaden av storskalig vindkraft riskerar att i stället att öka dödligheten och försvåra möjligheten att uppnå en livskraftig population. I flera län häckar mer än hälften av alla kungsörnar inom, eller i direkt anslutning till ett av Energimyndigheten föreslaget riksintresse för vindkraft. Det kan inte ha förbigått myndigheten att vindkraften är kopplad till problem och att inte ta hänsyn till detta är ett anmärkningsvärt tjänstemannaarbete.

Vi vill även poängtera att kungsörnen är skyddad i nationell lagstiftning, i EU-direktiv och förordningar samt genom internationella överenskommelser som Sverige ratificerat. Kungsörnen är;

- Fredad enligt jaktlagen.
- Omfattas av 4 § punkt 2 och 4 artskyddsförordningen, där det anges att det är förbjudet att avsiktligt störa kungsörn, särskilt under parnings-, uppfödning- och övervintringsperioder liksom att skada eller förstöra kungsörnens fortplantningsområden eller viloplatsar.
- Upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet (79/409/EEG) med vilket det följer att Sverige förbundit sig att vidta särskilda åtgärder för bevarande av livsmiljöer för att säkra kungsörnens fortplantning och långsiktiga överlevnad.
- Upptagen i bilaga II i Bernkonventionen vilket innebär att kungsörnen och dess naturliga miljö är strängt skyddad.
- Upptagen i bilaga 1 och II i Bonnkonventionen.
- Upptagen i svenska rödlistan med hotkategori NT (missgynnad).

Att uppföra vindkraftverk nära kungsörnsbon, inom kungsörnsrevir eller i viktiga övervintrings- och viloplatsar innebär att artskyddsförordningen inte efterlevs. I sådana fall måste dispens från artskyddsförordningen sökas. Syftet med artskyddsförordningen, liksom övriga här nämnda lagar och förordningar är att skydda kungsörnen. Möjligheten till dispens är starkt begränsad då det krävs synnerligen starka skäl. Som grundregel måste andra alternativ saknas och i detta sammanhang är det orimligt att tro att det skulle saknas alternativa lokaliseringar för vindkraften, oavsett om Energimyndigheten bedömt att det behövs en viss miniminivå för vindhastigheter. Artskyddsförordningen är kopplad till EU och EU-kommissionen

Kungsörn Sverige

Adress:

c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÄLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9

kräver av medlemsländerna en strikt tillämpning av artskyddsreglerna (se t.ex. dom M 2682-11). Ett skäl för dispens ska vara "allt överskuggande allmänintresse" men kommissionen anger att det ska tillämpas mycket restriktivt. Även om vindkraft har ett stort allmänintresse så saknas det uttalande om att det skulle överskugga t.ex. det 16:e miljömålet om biologisk mångfald. Det är därmed inte tillräckligt för dispens med vilket allmänintresse som helst. Det vore därtill både oansvarigt och häpnadsväckande om Energimyndigheten hävdar att vindkraftsprojekt bör ges dispens från nämnda förordning. Mot bakgrund av ovanstående är det anmärkningsvärt att Energimyndigheten valt att föreslå områden för riksintresse för vindbruk inom kungsörnsrevir i sådan omfattning som gjorts.

I enlighet med de rekommendationer som syntesrapporten gör liksom den praxis som finns efter flera domar angående skyddsavstånd för kungsörn, borde Energimyndigheten tillämpat avståndet 2 km från örnbö. Vid eventuella avvikelser från detta till ett lägre avstånd, vilket i särskilda fall kan vara möjligt, kommer detta att prövas i det enskilda fallet. Således är det helt onödigt och dessutom skadligt att inte ha med denna praxis i utpekandet av riksintressen. Energimyndigheten tycks ha resonerat tvärtom.

Exempel på länsnivå

För att illustrera situationen för konflikter mellan skyddsintresset för kungsörn och vindkraftsområden i Energimyndighetens förslag görs här en kortfattad redovisning av några län som exempel. En stor del av förslagna områden är i direkt konflikt med kungsörns häckningsplatser. Att inte ta hänsyn till detta är försumligt och förslaget riskerar även att försvåra vindkraftsutbyggnaden istället för att underlätta den vars syftet uppges vara. Även hänsyn till andra arter och naturvärden måste vägas in tidigt i processen vilket inte gjorts. Nedan redovisas kortfattat och inte heltäckande konflikter i några län.

Gotlands län

I Gotlands län ligger en stor del av kungsörnsäckningarna inom eller i direkt anslutning till det föreslagna riksintresset för vindbruk. Gotland hyser Sydsveriges största kungsörnsbestånd med ett av världens tätaste bestånd. På grund av Energimyndighetens urvalskriterier för utpekandet har i princip samtliga obebyggda områden på Gotland pekats ut. Det innebär inte bara ett mycket påtagligt och avgörande hot mot kungsörn utan även en lång rad andra arter, däribland havsörn. Redan tidigare utpekade områden var alltför väl tilltaget och skapade problem för naturvårdsintresset och andra miljömål. Det är därmed inte ett hållbart argument som Energimyndigheten framför, att utpekandet inte leder till skador. Tvärtom har vi erfarenhet av tidigare utpekanden. Det är naivt om Energimyndigheten inte tror att dess utpekade områden innebär att områdena betraktas som möjliga av vindkraftsbolag. Redan utifrån tidigare utpekade områden har kommunen, utan hänsynstagande utifrån naturvärden, ändå bedömt att det inte är möjligt att bebygga alla dessa områden. Efter att den bedömningen gjordes har konkreta ärenden avgjorts i domstol som tydligt visar att kommunens bedömning varit alltför vidlyftig – möjligheterna att bygga ut vindkraften har överskattats. Det nu aktuella förslaget med en avsevärt större areal och fler utpekade områden är därmed helt orealistiskt och kan uppfattas som en ren provokation från Energimyndigheten.

Kungsörn Sverige

Adress:

c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÄLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9

Dalarnas län

I Dalarnas län ligger 50 % av kungsörnshäckningarna inom eller i direkt anslutning till det föreslagna riksintresset för vindbruk. I Dalarna föreslås en ökning från 15 till 65 riksintressen för vindkraft. Många av Dalarnas förnämsta naturområden finns med i förslaget. Mångåriga naturreservat som Tandövala, Skarsåsfjällen, Koppången, Anjosvarden och Gyllbergen ingår liksom nyligen avsatta områden som Norra Transtrandsfjällen, Norra Mora vildmark och Fenningberget. Vi förutsätter att Länsstyrelsen och kommunerna kraftigt kommer att motsätta sig detta. Vi vill ändå påpeka att när det bland allmänheten i Dalarna blev känt att Energimyndigheten föreslog Stådjan, Nipfjället och ovanstående reservat till vindkraftområde uppfattades det inte bara som en kvalificerad provokation utan det drog också löje över Energimyndigheten. En följd av Energimyndighetens utpekande av Dalarnas naturpärlor är ett ökat motstånd mot vindkraft i allmänhet och Energimyndighetens agerande i synnerhet.

Flera områden som inte är naturreservat men där kommunala översiktplaner förhindrar vindkraftutbyggnad har föreslagits som riksintresse för vindkraft. Såväl lokala politiker som länets kungsörnsinventerare finner detta anmärkningsvärt.

Västernorrlands län

I förslaget till riksintressen i länet finns flera områden som redan av kommunerna har plockats bort i den kommunala översiktsplanerna för vindkraft. I t.ex. Örnsköldsviks kommun pekas Räckeberget ut som riksintresse för vindkraft. Berget är huvudstråk för inflygningen till Örnsköldsviks flygplats och ett område där Luftfartsverket och kommunen inte tillåter en etablering. Ett annat område är Kålhuvudets naturreservat som är länets finaste granurskog med mängder av rödlistade arter som dessutom ligger centralt inom en väderradarstations påverkansområde i det svenska väderradarnätet där både myndigheterna SMHI och Forsvarsmakten säger blankt nej. Allt detta vet Energimyndigheten genom svaren i förra remissomgången men ändå är dessa områden utpekade igen. Det är direkt kontraproduktivt att peka ut dessa två områden i förslaget till nya riksintressen.

Förutom naturreservatet Kålhuvudet i Örnsköldsviks kommun så berörs också naturreservaten Stensjöflon i Sollefteå kommun, Hugstmyrtjärnen i Kramfors kommun, Grenigtmyran i Härnösands kommun, Stormyrskogen och Jämtgaveln i Ånge kommun samt Lovik-Storflon, Brämön och Malungsfluggen i Sundsvalls kommun. Flera av dessa områden är också Natura 2000-områden. I dessa utpekade riksintressen kommer både kommunerna och länsstyrelsen att säga nej till vindkraft. Att föreslå dessa som riksintresseområden är att ge helt fel signaler till industrin där de luras in att projektera områden som är fullständigt omöjliga att bebygga med vindkraft.

Västernorrland är ett av de tre län i Sverige som har sämst förutsättningar för vindkraft. Ändå är den samlade planerade produktionen av vindkraft som just nu projekteras (har fått tillstånd eller ligger i tillståndprocesser) på en nivå av ca 8 TWh d.v.s. 35 % av det nationella målet på 20 TWh landbaserad vindkraft till 2020. Majoriteten av dessa områden ligger utanför riksintresseutpekade områden. Vindkraften är således en mycket storskalig verksamhet i länet och ca 70 % av kungsörnsreviren, som alla ligger över 300 meters höjd, berörs av de vindkraftsprojekteringar som pågår i länet. Detta är mycket oroande för kungsörnsens långsiktiga överlevnad i länet.

Kungsörn Sverige

Adress:

c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÅLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9

Norrbottens län

Energimyndighetens förslag på områden för riksintresse av vindkraftverk överlappar i väldigt hög utsträckning områden med mycket höga naturvärden. Artdatabanken anger i sin rödlista att hoten för kungsörn inom den närmaste 30-årsperioden så är brist på boträd ett av de mest betydande hoten. Enligt Riksskogstaxeringen (2007-2011) ligger 70,2 % av skogarna i Norrbottens produktionslandskap i huggningsklasserna från kalmark och upp till de som nått gallringsmogen ålder. I en studie som gjordes på kungsörnens ålder av boträden i norra Sverige i slutet av 1970-talet uppmättes en genomsnittlig ålder på 311 år (Tjernberg, 1983). Det är rimligt att anta att andelen skogs i slutavverkningsfasen, som uppgår till närmare 30 % (Riksskogstaxering 2007-2011), inte innehåller en speciellt hög andel trädindivider som ens når i närheten av vad en kungsörn med sina tunga bon verkar behöva för att nå en lyckad häckning. Länets naturreservat är därför en väldigt viktig resurs, inte bara för värdefulla biotoper i sin helhet utan också för att en hög andel gamla träd också är en ovärderlig tillgång för kungsörn om den ska kunna fortsätta öka, dvs riksdagsbeslutet om 600 häckande kungsörnar ska uppnås.

Kungsörn Sverige konstaterar även att förslaget innebär att 137 VMI-objekt berörs varav 56 st är Klass 1- och 2 objekt. Dessa högt klassade våtmarker är ofta mångformiga och innehåller också en naturligt stor variation av olika kärrtypen vilka tillsammans skapar unika kärrkomplex. Kärnan i dessa alldeles unika sammansatta myrmarker är hydrologin och nya vägar som en sekundär effekt skulle rimligen dränera betydande del av dessa våtmarker. En vanlig kärrtyp är strängflarkkärr där arter som myrsnäppa, svartnäppa och dvärgbeckasin men framförallt den i norr myrhäckande pilgrimsfalk hittar sina boplatsmiljöer på kärrets strängar. En viktig förutsättning för att många av området arter ska häcka är dessutom frånvaron av mänsklig aktivitet och att de får häcka ostört.

Slutsats

Vi menar att förslaget till nya riksintresseområden för vindbruk måste dras tillbaka och i grunderna omarbetas om det ska föreslås på nytt. Naturvärden måste beaktas i en sådan process, inte minst bör utfall i domstolar som berör vindkraftens möjligheter i relation till naturvärden vägas in. Bristerna med nuvarande förslag är så stora och av sådan dignitet att de inte kan accepteras.

Thomas Birkö
Ordförande Kungsörn Sverige

Kungsörn Sverige

Adress:
c/o Thomas Birkö
Björkudden 105
894 31 SJÄLEVAD
Telefon: 0660-378282
Mobil: 0730-871121
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: www.kungsorn.se
Org. Nr: 802455-5099
Plusgiro: 57 46 59-9